

**ACHTERGROND
MARORGELDEN**

DOOR SJORS VAN BEEK

Het is een heikel dilemma waar de joodse gemeenschap mee zit. De beerput van de Holocaust-gelden opentrekken, met het risico dat het antisemitisme aanwakkert? Want joden en geld, altijd een gevoelige combinatie.

De joodse spagaat over Holocaust-gelden

De vele, vele verdeningen van fraude met de mantel der liefde bedekken? Accepteren dat er mogelijk grootschalig én ongestraft is gerommeld met 364 miljoen euro aan restitutiegelden voor Holocaust-slachtoffers? Of de beerput opentrekken? Het is deze spagaat die de joodse gemeenschap in Nederland (30- à 40.000 personen) en de Nederlands-joodse gemeenschap in Israël (6- à 12.000 personen) momenteel diepgaand verdeelt. Volgens klokkenluiders zijn er mogelijk zo'n tien miljoen euro verdwenen van de zogeheten Maror-gelden (Morele Aansprakelijkheid Roof en Rechts-herstel). De harde, aanhoudende beschuldigingen zijn tot op heden nooit grondig onderzocht. Een recent, geheim gehouden accountantsonderzoek was volgens sommigen veel te beperkt. Een nieuw onderzoek dat nu van start gaat moet, eindelijk, definitieve helderheid brengen over mogelijk gesjoemel met joodse gelden.

De Maror-gelden zijn in 1999 en 2000 bijeengebracht door de Nederlandse overheid, het bankwezen, verzekeraars en de effectenhandel. In totaal 364 miljoen euro al terugbetaling voor geroofde goederen, zoals banktegoeden van in de concentratiekampen vermoorde joden, inhoud van kluisjes en nooit opgehaalde aandelen. Na lang en hard onderhandelen kwam er rond de millenniumwisseling een akkoord - én een grote pot geld.

De verdeningen van fraude richten zich vooral op het besteden van 18 miljoen voor projecten in Israël. Centraal staat de 88-jarige Avraham Roet, geboren in Amsterdam, ondergedoken in Brabant en in 1946 vertrokken naar het Beloofde Land. Hij nam in 1999 deel aan de onderhandelingen om de Marorgelden los te krijgen, en nam daarna plaats in diverse besturen van de verdelende organisaties. Deze Roet is volgens klokkenluiders die de afgelopen jaren zijn opgestaan de kwade genius. Hij zou geld hebben laten wegglekken naar privéstichtingen, hoge declaraties hebben ingediend voor vlieguren en overnachtingen en 'helpdesk-kosten', zo luiden de aantijgingen.

Verontrustend

De eerste signalen over financiële manipulaties duiken al in 2001 op. Een accountantsonderzoek in Israël waarin wordt gerept van een 'verontrustend beeld' verdwijnt echter in een la op het Nederlandse ministerie van Financiën, de toemmel met joodse gelden. „Er waren tal van vermoedens, we hadden hele onprettige gevoelens over de besteding. Hard bewijs was er echter niet”, blikt Fred Ensel, voorzitter van de Joodse Omroep en voormalig SMO-bestuurslid, vorig jaar in *De Volkskrant* terug. In de loop der jaren geven meerdere bestuursleden van de organisaties in Israël er de brui aan omdat ze de zaken niet vertrouwden. Velen schilderen Roet af als een dwingeland. „Hij is honderd procent domi-

nant, hij trekt aan alle touwtjes en is zeer intimiderend”, aldus Ensel. „In elke vergadering was er wel een moeilijke situatie rond het geld dat naar Israël werd overgemaakt”, zei oud-SMO-bestuurder Micha Gelber vorig jaar. „Roet werkte elke vorm van controle tegen en wie toch aandroeg werd bedreigd, daar had hij zijn mensen wel voor. Roet is heel charmant. Tot je hem kwaad maakt.” Een voormalig medewerker van Roet bracht een openbare verklaring uit over de 'psychologische terreur van een buitengewoon hardvochtige en treiterzieke persoonlijkheid' en schreef er een brief over aan het ministerie van Financiën. „Wie tegen oneigenlijke handelingen protesteert, wordt geïsoleerd, zelf beschuldigd of met advocaten belaagd”, aldus de medewerker.

Een voormalige medebestuurder van Roet, de 75-jarige Philip Staal, houdt lezingen in Israël om uit te leggen hoe er, volgens hem, zo'n tien miljoen euro uit de boeken is verdwenen. „Financiën wist dat niet alles netjes verliep maar liet het gebeuren. Niemand doet wat.” Tot 2012. In dat jaar begint André Boers (67) met zijn klokkenluidersstrijd om openheid. Hij is in Israël voorzitter van het Centrum voor Onderzoek naar de Geschiedenis der Nederlandse Joden, een organisatie onder de koepel van SPI. Boers wil inzage in de financiële administratie maar krijgt die niet. Een door SPI ingeschakelde accountant zou de afloop vast, maar betiteld de constructies die hij tegenkomt wel als

'belangenverstrengeling'. Als ook dat rapport een stille dood sterft, is voor André Boers (67) de maat vol: ook hij klopt in Nederland aan bij het ministerie van Financiën. Er komt wéér een onderzoek. Bekostigd door Financiën, uitgevoerd door Ernst & Young (E&Y). Formeel opdrachtgever is het CJO (Centraal Joods Overleg). Eind mei 2016 is het rapport klaar: Het is met geheimzinnigheid omgeven. Bestrookenen mogen het alleen inzien als ze een 'letter of release' tekenen. Die 'vrijgavebrief', in bezit van deze krant, staat bol van de geheimhoudingsbepalingen. Plus de zinsnede dat de ontvanger 'weet dat de werke-zamenheden van E&Y geen betrekking hadden op het opsporen van fraude en/of onwettig handelen'.

Insinuaties

De klokkenluiders die E&Y heeft geïnterviewd, onder wie André Boers en Philip Staal, weigeren die brief te tekenen en distantiëren zich van het rapport. CJO en SAMO komen met juichende persverklaringen. Volgens CJO zijn er geen onregelmatigheden gevonden aan Nederlandse zijde. 'E&Y heeft geen onregelmatigheden geconstateerd, omdat deze er ook niet zijn. SAMO heeft van meet af aan gesteld dat de insinuaties en verdachtmakingen elke grond ontberen', schrijft SAMO-voorzitter Arjeh Baumgarten. Niets staat volgens deze organisatie op de opheffing van SAMO nu nog in de weg. Die opheffing zou de afronding van de hele 'Maror-kwestie' symboliseren, het finale sluiten

Benoit Wesly: antisemitisme? Lariekoek! Wij joden staan niet boven de wet

Benoit Wesly is het boegbeeld van het Limburgse Jodendom. De Maastrichtse hotelier was van 2003 tot 2012 voorzitter van een van de Maror-stichtingen die het geld binnen Nederland toekende aan projecten. Hij is ongemeen fel over Avraham Roet. „Hij had veel petten op. Hij is de soort persoon die tien jaar geleden waarschijnlijk een standbeeld had gekregen.

Dat dan tegenwoordig weer zou worden verwijderd. Een autoritaire man die regelmatig dreigende taal sprak en mensen intimideerde. En altijd de schijn van vriendschapspolitiek. Hij wakte voortdurend de indruk dat hij alles deed voor de joden in Israël. Ik had echter het idee dat hij vooral geld verdeelde onder zijn eigen armen, als u begrijpt wat ik bedoel. Het be-

wijs is nooit geleverd, maar laat ik het zo zeggen: ik heb het idee dat er eerlijker mensen in deze wereld zijn.” Het Limburgse boegbeeld van het Nederlandse Jodendom is een van de mensen die de zaak uitgezocht wil zien. De vrees voor antisemitisme vindt hij 'lariekoek'. „Júist omdat het ons aangaat hebben wij het te onderzoeken tot op de bodem en

daaronder. Wij joden staan niet boven de wet. En als er inderdaad met geld is geknoeid, is dat een grof schandaal. Dit geld is ter compensatie voor het leed dat de joden tijdens de Tweede Wereldoorlog is aangedaan. Als dat niet blijkt uitgekeerd volgens de regels die joods Nederland daarvoor heeft gemaakt, mag daar bij wijze van spreken de doodstraf op staan.”

van het theater.

Philip Staal: „Het is een leugen dat de Nederlandse organisaties zijn onderzocht. De opdracht aan Ernst & Young was enkel kijken naar de geldstromen die vanuit Nederland naar Israël zijn gezonden. Maar ook aan Nederlandse zijde is er fraude gepleegd! Ik heb Ernst & Young alle bewijzen geleverd dat er geld is verdwenen. Ze wilden dat niet melden omdat het 'buiten de opdracht' viel. Dingen verzwijgen is ook liegen...”

André Boers: „Vorig jaar was afgesproken dat er ook onderzoek in Israël zou plaatsvinden. Dat is niet gebeurd.” Maar nu gebeurt het alsnog. De koepelorganisatie aan Israëlische kant, SPI, hield jarenlang alle onderzoeken tegen. Dit voorjaar is het 'Roetgezinde'-bestuur naar huis gestuurd; het nieuwe bestuur heeft vorige week besloten tot het onderzoek in Israël. Jaap Fransman, vicevoorzitter van het CJO: „Het lijkt me uitstekend dat er ook een Israëlisch onderzoek komt. Wat ons betreft is de kous echter af!”

Dat laatste lijkt wat prematuur. De Israëlische Kamer van Koophandel (Rasham Amutot) is - op aangifte van onder andere Boers - sinds enkele maanden ook bezig met een eigen onderzoek naar 'ernstige financiële misstanden'. Bovendien ligt er sinds een maand een claim bij SAMO van 2,6 miljoen euro. Indiener is de Israëlische Maror-organi-

satie SCMI, waar sinds kort ook een nieuw bestuur zit. De claim betreft vooral misgelopen rente op de miljoenen euro's Maror-gelden die op de bankrekening van SAMO stonden, terwijl ze aan SCMI behoorden. In een uitgelekte recente brief aan de minister van Financiën vraagt SCMI om SAMO nog niet op te heffen - en dus de bij SAMO resterende gelden nog niet te verdelen - zolang dit niet is afgewikkeld.

Emotioneel

Kortstondig op bezoek in Nederland wordt SCMI-voorzitter Chaim Even-Zohar, als zovele andere betrokkenen, emotioneel als hij over de mogelijk verdwenen Marorgelden praat. „Dit is geen overheids-geld, maar geld van onze vermoorde voorvaders! De grootouders, ouders, zusters en broers, neven en nichten die we nooit gekend hebben. Het is bloedgeld. Als bestuurders hebben wij een verplichting om deze gelden aan te wenden voor projecten die de levenskwaliteit voor de hoogbejaarde Holocaust-slachtoffers en hun families ietwat kunnen

ILLUSTRATIE MARCO JEURISSEN

verbeteren”, stelt hij. De claim bij SAMO wil hij niet in de pers bespreken. „Mogelijk is er sprake van een foutieve interpretatie van de uitkeringsreglementen.” Alfred Fass is één van de Israëlische klokkenluiders die samen met Boers een strijd om transparantie voert. Hij bepleit ook het nieuwe Israëlische onderzoek. „Sommigen zeggen: doe maar niet, dat brengt maar antisemitisme met zich mee. Men schaamt zich er voor. Het is moeilijk om er over te praten, net als over de Joodse Raad en collaboratie door joden. En SAMO schaamt zich ook want ze stonden erbij en keken ernaar. Ze realiseren zich nu pas dat ze door Avraham Roet om de tuin zijn geleid.”

Joodse regenten

Philip Staal: „Er zijn goede en slechte mensen, óók in de joodse gemeenschap. Maar men is inderdaad doodsbang voor latent antisemitisme en Roet speelt daar op in. Het is juist een joodse taak om dit onderling op te pakken. De waarheid is belangrijker dan de mening van een paar joodse regenten.” Avraham Roet, die eerder alle beschuldigingen ontkende en met een proces dreigde als zijn naam in publicaties werd genoemd, wil niet reageren. Zijn advocaat meldt slechts dat Roet zich „volledig kan verenigen met de verklaringen van CJO en SAMO”. E&Y-accountant Wim Getkate, die het laatste onderzoek uitvoerde, mailt: 'Wij doen geen uitspraken over onderzoeken die wij in op-

De organisaties

Tachtig procent van de 364 miljoen Maror-gelden was voor uitkeringen aan individuele getroffen en nabestaanden in Nederland en Israël, twintig procent voor collectieve doelen en joodse projecten. Driekwart van die projectgelden was bestemd voor Nederland, een kwart (18 miljoen) voor Israël. Voor de verdeling van het geld werd een keur aan stichtingen en organisaties opgericht. De belangrijkste: SMO (Stichting Marorgelden Overheid), vanaf 2005 SAMO geheten (Stichting Afwikkeling Marorgelden Overheid); COM (Stichting Collectieve Marorgelden Nederland) en SCMI (Stichting Collectieve Marorgelden Israël). De joodse koepel CJO (Centraal Joods Overleg) is nauw betrokken bij de verdeelstructuur, evenals de tegenhanger in Israël, het SPI (Stichting Platform Israël).

dracht van een cliënt hebben gedaan'. Hij verwijst naar het CJO. De vice-voorzitter daarvan, Jaap Fransman, zegt het „persoonlijk te betreuren” dat het rapport geheim is maar dat hij er „door de accountant aangesproken” is. Met de opheffing van SAMO wordt, mede vanwege de SCMI-claim, „voorlopig even gewacht”, zo kondigt hij aan. Ook SAMO-voorman Baumgarten wil geen vragen beantwoorden. Hij mailt: 'Indien u het artikel dat u in voorbereiding heeft, aan mij toezendt, beraadt mijn bestuur zich op een eventuele reactie'. In het *Nieuw Israëlietisch Weekblad* schreef hij onlangs wel dat André Boers 'meer een herrieschopper dan een klokkenluider' is.

Baumgarten verzet zich overigens al ruim een jaar tegen vrijgeven van SAMO-documenten op grond van de Wob (Wet openbaarheid van bestuur). Volgens hem valt SAMO niet onder die wet. De Raad van State vormt binnen enkele weken. Gideon Soesman is sinds kort de voorzitter van de Israëlische koepel SPI. Hij zegt, „blij en trots te zijn dat het is gelukt om volledige consensus te krijgen” over een nieuw onderzoek. „Hopelijk neemt dit nu alle twijfels weg. Deze zaak leidt tot zeer veel onrust en dat gaat anders nog tientallen jaren duren. Mogelijk blijkt na dit onderzoek alles in orde, mogelijk komen er juridische stappen. Het kan alle kanten op, behalve de doofpot.”

Reageren?
sjors.vanbeek@mgl.nl

„Er waren tal van vermoedens, we hadden hele onprettige gevoelens over de besteding. Hard bewijs was er echter niet.”

Fred Ensel

Arjeh Baumgarten